

8.8.2016

AL/13500/03.99/2016

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi

Lausuntopyyntö 1.7.2016 OKM/24/010/2016

LUONNOS HALLITUKSEN ESITYKSEKSI LAIKSI ERÄISTÄ OPETUSTOIMEN REKISTEREISTÄ JA VALTAKUNNALLISISTA TIETOJÄRJESTELMISTÄ

Opetus- ja kulttuuriministeriö on viitekohdassa mainitulla kirjeellään pyytänyt Kansallisarkiston lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi eräistä opetustoimen rekistereistä ja valtakunnallisista tietojärjestelmistä. Lakivalmistelu tukee hallitusohjelman linjauksia saada julkisen valvonnan alaisen koulutuksen sähköiset opintosuoritus- ja tutkintotiedot kansalaisten ja julkisen hallinnon organisaatioille käyttöön keskitetysti, hallitusti, luotettavasti, ajantasaisesti, yhdenmukaisesti ja turvallisesti.

Tavoitteena on tuottaa palvelu, jonka kautta opinto- ja tutkintosuorituksia ja läsnäoloa koskevia tietoja voidaan jakaa niitä toiminnassaan tarvitseville julkisen hallinnon organisaatioille ja kansalaisille. Hallituksen esityksessä ehdotetaan perustettavaksi oppilas-, opiskelija- ja tutkintotietojen sähköinen käsittelyjärjestelmä, jonka teknisenä ylläpitäjänä on Opetushallitus, mutta koulutuksen järjestäjät toimisivat kehitettävän rajanpinnan kautta palveluun tallentamiensa tietojen rekisterinpitäjinä. Opetushallitus siis ylläpitäisi teknisesti palvelua, jonne tallennettaisiin ylioppilastutkintorekisterissä, näyttötutkintojen suoritusrekisterissä, korkeakoulujen valtakunnallisessa tietovarannossa sekä oppilas-, opiskelija- ja tutkintotietojen sähköisessä käsittelyjärjestelmässä olevia tietoja.

Lakiehdotukseen sisältyy kolme Kansallisarkiston toimivaltaan kuuluvaa tai niitä sivuavaa linjausta, jotka nyt esitetyssä muodossa ovat ongelmallisia. Niitä ovat tietojen säilytysajat, tietojen pysyvä säilyttäminen lakiehdotuksen säätämässä tietovarannoissa ja tietojen omistajuus.

Lakiluonnoksen §:ssä 13 on tarkoitus määrätä oppilas-, opiskelija- ja tutkintotietojen sähköiseen käsittelyjärjestelmään tallennettavat opetuksen, koulutuksen ja tutkinnon suorittamista koskevat tiedot pysyvään säilytykseen. Lisäksi todetaan, että pysyvästi säilytettäisiin myös muut arkistolain (831/1994) tai muun lain nojalla pysyvästi säilytettäväksi säädetyt tai määrätyt tiedot. Lakiluonnos ei voi linjata oppilas-, opiskelija- ja tutkintotietojen pysyvää säilyttämistä tai ylipäättään niiden säilytysarvoa, vaan se kuuluu arkistolaitoksen tehtäviin. Näin ollen arkistolaitoksen päätös tietojen säilytysarvosta tulisi hankkia joko ennen lakiehdotuksen viimeistelyä tai sitten pykälän teksti tulee muotoilla toisin. Vastaavat tiedot on ilmeisesti ajateltu säilytettävän pysyvästi myös julkisen valvonnan alla olevien koulutuksen järjestäjien tietojärjestelmissä. Tällöin kyse on hyvin pitkälti kaksinkertaisesta säilyttämisestä, joka täytyy ottaa huomioon arkistolaitoksen päätöstä tehtäessä.

Sama koskee myös lakiluonnoksen §:ssä 19, 26 ja 28 tehtyjä pysyvään säilyttämiseen liittyviä linjauksia. Korkeakoulujen valtakunnallisen tietovarannon tietojen pysyvää

säilyttämisestä säädettäisiin §:ssä 19. Arkistolaitos valmistelee parhaillaan tämän tietovarannon pysyvää säilyttämistä koskevaa päätöstä, jonka mukaisesti lakiluonnoksen tämä kohta tulee muotoilla. Opetushallituksen opiskelijavalintarekisteristä arkistolaitos on tehnyt päätökset 28.11.2013 ja 4.3.2014, joihin viitataan lakiehdotusten yksityiskohtaisissa perusteluissa. Pykälän teksti sen sijaan vaatii muokkausta, jotta se vastaa arkistolaitoksen tekemiä pysyvää säilyttämistä koskevia päätöksiä.

Ylioppilastutkintorekisterin pysyvästä säilyttämisestä määrätään lakiluonnoksen §:ssä 28. Arkistolaitos on tehnyt siitä 30.3.2015 (AL/10969/07.01.01.03.01/2014) päätöksen, mutta päätös perustuu nykyiseen ylioppilastutkintorekisteriin, jonka tietosisältö on Kansallisarkiston käsityksen mukaan lakiluonnoksessa kuvattua sisältöä suppeampi.

Lakiluonnos säätää myös siitä, että pysyvään säilytykseen määrättyt tiedot säilytetään pysyvästi asianomaisissa tietojärjestelmissä ja tietovarannoissa. Tämä ei ole järkevää, koska pysyvän säilyttämisen turvaavia toiminnallisuuksia ei ole taloudellisesti tarkoituksenmukaista rakentaa hallinnon käyttämiin tietojärjestelmiin ja rekistereihin. Pysyvässä säilyttämisessä tulee hyödyntää keskitettyä sähköistä arkistopalvelua, jota suunnitellaan valtiovarainministeriön johdolla. Operatiivisen toiminnan tarvitseman ajan tiedot toki ovat hallinnon tietojärjestelmissä ja rekistereissä.

Operatiiviseen ja pysyvään säilytykseen liittyy myös tiedon omistajuus. Lakiluonnos linjaa koulutuksen järjestäjät omien tietojensa rekisterinpitäjiksi eli käytännössä tiedon omistajiksi myös keskitetyissä tietovarannoissa. Tämä toimii toki lyhyellä aikajänteellä niin kauan kuin tallennettuja tietoja tarvitaan operatiivisessa toiminnassa. Sen sijaan tietojen arkistointivaiheessa linjaus ei enää toimi, koska henkilötietolakia ei sovelleta julkisen hallinnon asiakirjatietojen arkistointiin. Näin ollen rekisterinpitäjän tai laajemmin tiedon omistajan vastuita ja velvollisuuksia täytyisi lakiluonnoksessa vielä tarkentaa.

Ennen lakiluonnoksen viimeistelyä edellä mainittujen asioiden vaatimista konkreettisista toimenpiteistä ja pykälien sisällön muotoilusta tulee sopia Kansallisarkiston kanssa.

Pääjohtaja Jussi Nuorteva

Tutkimusjohtaja Päivi Happonen